

Viivästys haasteen antamisessa, rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneesta rikoksesta ym.

ASIAN VIREILLETULO

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Hovioikeuden presidentti on 16.12.2020 mainitussa tarkoituksessa lähettänyt oikeuskanslerinvirastoon hovioikeuden 19.11.2020 asiassa antaman tuomion, jonka mukaan kärjäoikeus oli 24.1.2020 asiassa antamallaan tuomiolla tuominnut vastaajan rangaistukseen muun ohella 16.8.2017 tehdystä lievästä petoksesta, jota koskeva haaste oli annettu hänelle tiedoksi vasta syyteoikeuden vanhennuttua 4.12.2019. Lisäksi kärjäoikeus oli ottanut rangaistusta määrätessä rangaistusta alentavina huomioon vastaajalle tuomitut kaksi aiempaa ehdollista vankeusrangaistusta, vaikka ehdollisia vankeusrangaistuksia ei rikoslain 7 luvun 6 §:n 1 momentin nojalla voida ottaa huomioon ehdollista vankeusrangaistusta määrättäessä.

Syyttäjä oli valituksessaan vaatinut rangaistuksen korottamista, koska kärjäoikeus oli ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomitessaan ottanut virheellisesti huomioon aiemmat ehdolliset vankeusrangaistukset. Kysymyksen syyteoikeuden vanhentumisesta hovioikeus oli ottanut tutkittavaksi omasta aloitteestaan. Se oli muuttanut kärjäoikeuden ratkaisua hylkäämällä lievää petosta koskevan syytteen vanhentuneena, korottamalla vastaajalle tuomittua rangaistusta ja poistamalla rangaistuksen kohtuullistamista koskeneen lausunnon.

SELVITYS

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut kärjätuomari on 1.2.2021 antanut menettelystään apulaisoikeuskanslerin häneltä pyytämän selvityksen. Käräjäoikeuden laamanni on antanut asiasta lausuntonsa.

RATKAISU

1 Sovellettavat säännökset

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 8 §:n 1 momentissa on säädetty, että jollei rikosasiaa mainitun luvun 6 §:ssä säädetyllä tavalla heti jätetä tutkimatta, on tuomioistuimen viipymättä annettava haaste. Haasteen antaa tuomioistuimen puheenjohtaja tai kärjänotaari.

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan oikeus syyttää rikoksesta vanhenee kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Rikoslain 36 luvun 3 §:n mukaan lievästä petoksesta voidaan tuomita enintään sakkorangaistus. Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi tai häntä vastaan on hänen henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä läsnä ollessaan tehty rangaistusvaatimus.

Rikoslain 7 luvun 6 §:n mukaan jos ehdottomaan vankeusrangaistukseen tai yhdistelmärankaistukseen tuomittua syytetään hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, voidaan aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus tai yhdistelmärankaistus ottaa uutta rangaistusta määrättäessä kohtuuden mukaan huomioon rangaistusta alentavana tai lieventävänä seikkana. Tällöin uudesta rikoksesta voidaan tuomita laissa sille säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempään vankeusrangaistukseen tai katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

2 Arviointi

Rikosasian käsiteltäväkseen saavan kärjätuomarin virkavelvollisuuksiin kuuluu pyrkiä huolehtimaan siitä, että asiassa haaste annetaan niin hyvissä ajoin, että se on mahdollista antaa tiedoksi vastaajalle ennen syytetä koskevan rikoksen syyteoikeuden vanhentumista. Kysymyksessä olevassa käräjäoikeudessa 26.3.2019 vireille tulleen asiassa kärjätuomari oli antanut

haasteen 29.8.2019 eli vasta noin viiden kuukauden kuluttua asian vireilletulosta. Tuolloin epäilyn lievän petoksen syyteoikeus oli jo ollut vanhentunut. Käräjätuomari on näin ollen asiassa laiminlyönyt antaa haasteen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 8 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla viipymättä eli tapauksessa niin ajoissa, ettei rikoksen syyteoikeus käräjätuomarin menettelystä aiheutuvasta syystä vanhene.

Asiassa ei ole tullut ilmi mitään estettä sille, etteikö haastetta olisi voitu antaa riittävän ajoissa. Käräjätuomari on selvityksessään todennut hänelle itselleenkin olevan osin arvoitus, miksi haasteen antaminen oli viivästynyt. Hän on todennut, että asianomistajaa oli pyydetty toimittamaan vaatimuksensa 15.4.2019 mennessä, jonka jälkeen haaste vastaajalle olisi tullut tehdä pikaisesti. Hän on selvityksessään tuonut esiin erilaisia muun ohella istuntolistoihin ja muihin työtehtäviinsä liittyviä seikkoja, jotka eivät kuitenkaan arvioni mukaan asiassa oikeudellisesti hyväksyttävällä tavalla selitä hänen laiminlyöntiään.

Käräjätuomari oli kerrotun jälkeen käsitellyt jo vanhentunutta syytekohtaa käräjäoikeuden pääkäsittelyssä ja tuominnut vastaajan vanhentuneesta rikoksesta, josta rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan perusteella ei olisi saanut rangaistusta määrätä. Lisäksi käräjäoikeuden tuomio on virheellinen, kun käräjätuomari on vastaajalle tuomitua ehdollista vankeusrangaistusta alentavina ottanut huomioon vastaajalle tuomitut kaksi aiempaa ehdollista vankeusrangaistusta, vaikka sellaiselle ei rangaistuksen määräämistä koskevasta sääntelystä löydy oikeudellista perustetta.

Käräjätuomari on selvityksessään myöntänyt, ettei hän ollut asiaa ratkaistessaan huomannut lievän petoksen syyteoikeuden vanhentuneen. Vastaajalle tuomitujen aiempien ehdollisten vankeusrangaistuksen huomioon ottamisen rangaistusta alentavana seikkana hän on ilmoittanut olleen inhimillisen virheen, josta ei kuitenkaan ollut aiheutunut tuomitulle vahinkoa.

Käräjätuomarin asiassa tekemät virheet sijoittuvat tuomarin tehtävien ydinalueelle ja koskevat niiden kannalta keskeisen ja sisällöltään selkeän sääntelyn soveltamista. Virheet ovat omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen. Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on luonteeltaan vakava virhe, joka vaarantaa vastaajan oikeusturvaa.

Kyseessä olevan kaltaiset virheet voisivat tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkarikoksena. Tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistö edellyttää, että teko ei ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen ottaen huomioon sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat.

Käräjätuomarin huolimattomuutta asian käsittelyssä ilmentää se, ettei hän missään vaiheessa kiinnittänyt huomiota syyteoikeuden vanhentumiseen. Hän ei kiinnittänyt siihen huomiota saadessaan asian käsiteltäväkseen, antaessaan haasteen, johtaessaan prosessia pääkäsittelyssä tai antaessaan tuomiota. Prosessissa oli näin ollen useita vaiheita, joissa käräjätuomarin olisi asian käsittelystä vastaavana tuomarina tullut kiinnittää huomiota siihen, ettei syyteoikeus pääsisi vanhenemaan, ja edelleen, ettei syyteoikeudeltaan vanhentunutta rikosta voida käsitellä, saati siitä tuomita.

Toisaalta menettelyn vähäisyyttä rikosoikeudellisesti arvioituna puoltaa se, ettei käräjätuomarin virheistä ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä asiasta käytävissä olevien tietojen perusteella ole aiheutunut asian asianosaisille tai muille henkilöille muutoinkaan vahinkoa. Käräjätuomari on selvityksessään tuonut esiin, että hän ei ollut rangaistuksen mittaamista koskevassa harkinnassa antanut painoa virheellisesti syyksi luetulle lievälle petokselle. Minulla ei vastaajan syyksi asiassa luettujen rikosten, törkeä petos ja lievä petos, laatu huomioon ottaen ole aihetta epäillä käräjätuomarin kertomaa.

Asianomistajalla ei ole ollut asiassa korvausvaatimusta. Vastaajaa oli syytetty lievän petoksen ohella törkeästä petoksesta, jonka syyteoikeus ei ollut vanhentunut, joten pääkäsittelyn järjestäminen asiakokonaisuudessa on ollut sinänsä tarpeellista. Pääkäsittelyssä vanhentuneesta syytekohdasta ei ollut esitetty henkilötodistelua ja asia oli ratkaistu vastaajan poissaolosta huolimatta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 12 §:n nojalla. Käräjätuomarin asiassa tekemät virheet ovat haasteen antamisesta tapahtunutta laiminlyöntiä lukuun ottamatta korjaantuneet säännönmukaisen muutoksenhaun yhteydessä.

Kun käräjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä esitettyyn nähden olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti asiasta käräjäoikeudesta hankitun selvityksen perusteella toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

Käräjätuomari on selvityksessään pahoitellut tapahtunutta ja ilmoittanut yrittävänsä jatkossa olla tarkempi.

3 Johtopäätökset ja toimenpide

Käräjätuomari on menetellyt asiassa lainvastaisesti laiminlyömällä antaa haaste laissa edellytetyllä tavalla viipymättä. Hän on kerrotun jälkeen käsitellyt pääkäsittelyssä syyteoikeudeltaan vanhentunutta rikosta ja tuominnut siitä vastaajan rangaistukseen. Lisäksi hän on vielä virheellisesti ottanut vastaajalle ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomitessaan rangaistusta alentavina huomioon vastaajalle tuomitut kaksi aiempaa ehdollista vankeusrangaistusta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkis-yhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla kärjätuomarille huomautuksen hänen edellä kerrotusta menettelystään.

Lähetän päätökseni tiedoksi asiasta ilmoittaneelle hovioikeuden presidentille sekä lausuntonsa asiasta antaneelle kärjäoikeuden laamannille.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Juho Lehtimäki